

אשכול יוסף

מאצרותיו הרבי יוסף זוי סימן טוב שליט"א
מוזבר הספרים "כרם יוסף" ושא"ס פניה"ק ירושלים תובב"א

הסדר לעצמתי

"לספור לשורה ולכמותה"

הספד 7 | ידיעות:

1. מגמרא סנהדרין (מו) חקרו אם ההספד מדין כבוד החיים, או כבוד המתים, נפק"מ אם ציווה שלא יספידוהו, וכן להוציא ממון מהיורשים עבור שכר הספדו, אם הוא מדין כבוד המתים שומעים לו שלא להספידו, וכן מוציאם ממון מהיורשים על כורחם להוצאות ההספד. אבל אם ההספד משום כבוד החיים, אין שומעין לו, וכן אי אפשר לכפות את היורשים להוציא ממון עבור ההספד.
2. מסקנת הגמרא (מו), שההספד משום כבוד המתים, כדאיתא בברייתא מת שלא נספד ולא נקבר, או שחיה גוררתו או שהיו נשמים מולפין על ממתו, זה סימן יפה למת, שנפרעין ממנו בעולם הזה לאחר מיתה, שיש לו כפרה בכך. הרי שההספד משום כבוד המתים, שאלי"כ לא היה כפרה למת בהעדר ההספד. וכן פסקו הרמב"ם (פרק י"ב דאבל ה"א), והשו"ע (יו"ד סי' דש"ם, חו"מ סי' רנ"ג ס"ל), שמי שציווה שלא יספידוהו, שומעים לו.
3. מצינו להרבה גדולים שציוו שלא יספידו, מהם החכמת שלמה, המהר"ח אבולעפיא בעל נשמת חיים, הגאון מלובלין בעל תורת חסד, הגאון רבי שמואל סלנט, בעל הפני יושוע, הגאון רע"א, בעל הערוך לנר, הישועות יעקב, הגאון רבי יצחק בלאו, הגאון רבי יוסף חיים זונפלד, ועוד רבים וטובים, (וכמעט כולם הספידום גדולי דורם על אף צוואתם), ואף מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגרא"ל שטיינמן זצ"ל ציוו שלא יספידו, ובמקרא הארכתני בטעם הדבר שציוו כן. למרות שמצינו להכמי הגמרא שציוו וביקשו שיספידו אותם, כדי שיתעוררו הקהל לתשובה בעת הלוויתם ויגדל שכרם.
4. הסמ"ע (חו"מ, שם) למד מהלשון "אין סופדין אותו, שאסור להספיד מי שציווה שלא להספידו, ומצוה לקיים דברי המת. ומלבד שהעירו עליו האחרונים שלא שייך בזה מצוה לקיים דברי המת, כמ"ש מרנא ורבנא מופת דורנו מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל"ה בספרו חוון עובדיה (אבלות ח"א עמ' רע"ג), עש"ב. זאת ועוד אין דברי הסמ"ע מוכרחים, כי לא מצינו בראשונים שביארו שאסור. אלא כיון שביקש שלא יספידוהו, פוקע חיוב הספד. והארכתני בזה בחיבורי שו"ת אגרות יוסף, יזכני השי"ת להוציא בקרוב.
5. יש דין וחוב הספד המת, כמבואר בירושלמי (תבובות פ"ד סוף ה"ו): "כל מקום שנהגו להספיד מספידים". ובשו"ע (יו"ד דש"ם): "מצוה גדולה להספיד על המת כראוי. ומצוה שירים קולו לומר עליו דברים המשמרים את הלב, כדי להרבות בכיה ולהזכיר שבחו. ואסור להפליג בשבחו יותר מדאי, אלא מזכירין מדות טובות שבו, ומסופין בהם קצת, רק שלא יפליג. ואם לא היו בו מדות טובות כלל, לא יזכיר עליו. והכנס חסיד, מזכירים להם חכמתם וחסידותם. וכל המזכיר על מי שלא היה בו כלל, או שמוסיף להפליג יותר מדאי על מה שהיה בו, גורם רעה לעצמו ולמת". והרמב"ם (אבל י"ד) כ' שמצוה זו דרבנן, ונכללת במע"ב "ואהבת לרעך כמוך".
6. מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל"ה בספרו חוון עובדיה (שם עמ' עד"ר), העלה להלכה שאדם גדול וצדיק ומרבי תורה, שציווה שלא יספידוהו, אין שומעין לו, וכתב סברא, כיון דאיתא בכתבי הארז"ל שההספד שעושים על הצדיק גורם להעלות נשמות עשוקות של שאר מתי ישראל להכניסם לגן עדן, ושכ"כ הרמ"ע מפאנו בספרו עשרה מאמרות (יונת אלם כ"ו), ובספר מגיד מישרים (שמות) כ' שכאשר מסתלק הצדיק מן העולם, כמה נפשות שאין להם מנוחה באים אליו, וכאשר מספידים אותו בדברי תורה, נפשו מתעטפת באלו המילים, ועל ידי כך עולה נשמתו בדרגות גבוהות, וגם הנפשות האלו מתעטפות בדברי ההספד. ובספר לחם הפנים (סי' שע"ו) כתב בשם שלשת הקבלה, שכשם שהקשת מועילה אל החץ, כך ההספד מועיל לנשמת הנפטר. והאר"ך בשבח ההספד, וכתב שא"כ בבוא המת לעולם האמת, ידוע ידע שההספד תועלת גדולה היא לו, וניחא ליה שלא יקיימו צוואתו. ואנן סהדי שאילו ידוע היה כמה תועלת יש בהספד, לא היה מצוה כן. וכמו שכל כיו"ב מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל (סי' מ"א אות 1), שת"ח שציווה שלא יעמידו מצבה על קברו, אין שומעין לו, שאילו ידע שיש בזה תיקון לנפשו, לא היה מצוה כן.
7. שמעתי שמרן הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל ראש ישיבת "פורת יוסף" הורה לפני מותו, שבעת הלוויתו לא יספידוהו. וכשעלה מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל"ה לבקרו בעת ששכב על מיטת חליו בבית החולים, מעניין לעניין באותו עניין, עוררו ועוררו מרן היביע אומר זצ"ל שאדרבה ראוי שציווה להיפק, שיספידוהו, כיון שיהיה התעוררות לרבים בעת הלוויתו, ויגדל שכרו ושכר כולם, וסבר ויקבל הדברים, ובעת פטירתו נשאו הרבנים דברים חוצבי להבות אש, ויגדל המספר בירושלים כמספר הדרדרימון כפליים.

"ויתן לי את מעלת המכפלה... בכסף מלא... לאוזות קבר"

מדוע סירב אברהם לקבל את המערה בחינם, ואף ביקש לשלם כסף יותר משווייה?

צ"ב מדוע א"א עשה עסק גדול מקניית מערת המכפלה, ומתחילה מבקש לשלם עבורה "כסף מלא", ואדרבה לא ניאות לקבלה מעפרון בחינם, כפי שאמר לו עפרון מתחילה, כמ"ש רש"י בשם חז"ל עה"פ "לא אדוני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה", ופירש רש"י לא תקנה אותה בדמים, אלא הרי הוא כמו שנתתיה לך". וכן איתא במדרש, לא אדוני, כמו שאתה אומר, שאני נוטל דמים ממך, אלא שמעני וקבל ממני חינם.

והלא אדרבה, מצינו שצדיקים ממונם חביב עליהם יותר מגופם, כמ"ש בחולין (צא), "ויותר יעקב לבדו", אמר רבי אלעזר נשתיר על פניו קטנים, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם, לפי שאין פושטין ידיהו בגול. ובמסכת סוטה (יב), "ותקח לו תבת גומא" מאי שנא גומא, קנים, שהוא דבר זול? אלא מכאן לצדיקים שממונם חביב עליהו יותר מגופן.

והגם שדרשו רבותינו (ב"מ פז), על עפרון, רשעים אוטרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים, שמתחילה אמר ליתנה לו בחינם, ואח"כ ביקש כסף עובר לסוחר, מטבעות יקרים היוצאים בכל מקום. מכל מקום לא זו בלבד שא"א ביקש לשלם ולא ליטלה חינם, שהרי שונא מתנות יחיה, מ"מ עדיין צ"ע מדוע ביקש לשלם כסף מלא יותר משווייה של המערה?

זאת ועוד, אם א"א מבקש להוסיף ולשלם במיטב, ולהרבות במחיר המערה, יותר משווייה, למה לא יהיה בזה חשש איסור לא תחנם, כמ"ש בעז" (כ). שאסור ליתן להם מתנת חינם, ועיין מג"א (רמ"ב סק"א), שאם הגויים מייקרים את מחיר הדגים או האתרוגים, נכון ליהרר שלא לקנות מהם, וביאר החת"ס (גיטין מז:), שעז"ז מעשירים, ועובר על איסור לא תחנם.

וא"כ מדוע ביקש א"א להרבות מוהר ומתן עבור קניית מערת המכפלה?

יישוב א' - להסיר חשש טענת מקח טעות

הנה בפרקי דר"א (פרק ל"ה) איתא, שבאותה שעה שערך אברהם סעודה למלאכים ורץ להביא בן בקר, ברח בן הבקר מלפניו ונכנס למערת המכפלה, ונכנס אחריו ומצא את אדם וחיה שוכבים על מוטותיהם וישנים, ונרות דולקים, וריח טוב עליהם כריח ניחוח, ומאותה שעה חמד את מערת המכפלה לאחוזת קבר, [ועיין באריכות בחיבורי "אשכול יוסף" בפרשתו, מדוע לא היה בזה איסור לא תחמוד]. ובמדרש אגדה (רות ע"ט ב') איתא, שאברהם שמע ממלאכי השרת שאדם הראשון קבור במערה. וקודם שבא אברהם, היו רבים מבקשים להיקבר בה, אך מלאכי השרת היו שומרים אותה, והיתה אש דולקת ולא יכלו ליכנס שם, עד שבא אברהם וקנה את המקום. ואמנם עפרון לא ידע מקדושתה הנשגבת של מערת המכפלה, כמ"ש בזוה"ק (ח"א דף קס"ח). וכ"כ הרמב"ן בפרשתו, שעפרון לא ידע שאדם הראשון קבור בה. לכן התיירא א"א שעפרון יטעון אח"כ לבטל את המקח, לכן ניאות לשלם לו במיטב ובכסף מלא, שלא יהיה לו דין ודברים ופתחון פה.

וכיו"ב ביאר האוה"ק (בפרשתו), שא"א למרות ששילם כסף מלא, דקדק גם לומר לשון מתנה, שמאחר ועפרון מימיו לא ראה במערה, זולת החשך והבהלה (זוה"ק שם), יוכל אח"כ לטעון מקח טעות, והגם שאין אונאה לקרקעות, חש לסכרת הירושלמי שכתבו התוספות (קידושין מב:), שיש אונאה בחצי דמיהם, ודוקא אונאת שתות אין להם. לכך התחכם לומר לשון מתנה וגם מוכר, שבחליפין אין אונאה, ואפילו מחט בגמול. ודין חליפין שייך במטלטלין, אבל לא במטבע, לזה אמרו בבכורות (ג), אמר רבי חנינא כל שקל שכתוב בתורה סלעים, חוץ משקלים האמורים בעפרון, שהם קנטרין עובר לסוחר, פרקמטיא היוצאת, ומעתה לא נשאר לעפרון מקום לבא בטענה.

יישוב ב' - לעשות עסק מקבורתה שיש המשך אחר המוות

קשה למה אברהם אבינו הפיץ לקנות את מערת המכפלה לאחוזת קבר, וכי היה חסר לו אחוזה או בית שדה לקבור את שרה. עוד יש להקשות, היאך חמד א"א את מערת המכפלה, ולא חשש לאיסור לא תחמוד, כמ"ש (שמות כ') "לא תחמוד בית רעך". וכן איסור לא תתאוה, שהמתאוה לכיתו או כליו של חבירו, כיון שחשב בליבו (מכילתא יתרו סי' ח'), איך אקנה דבר זה, ונפתה בליבו בדבר, עבר גם בלא תעשה של "לא תתאוה" (דברים ה', י"ח). ואין תאוה אלא בלב בלבד. וכן נפסק בשו"ע (חו"מ שני"ט י'). והרי א"א קיים את כל התורה כולה, ואפילו עירובי תבשילין, כמ"ש ביומא (כח:). ודעת החינוך (כדלהלן) שאף בן נח מצווה על לא תתאוה, וכתב המנחת חינוך דכל שכן שבן נח מצווה על לאו דלא תחמוד?

ונראה בס"ד שאכן לא היה לאברהם אבינו עניין דווקא במערת המכפלה, אלא כל מגמתו וחפצו היתה להטות לב העולם אחרי השי"ת, כפי שהיה מגייר את המון העם ומשיבם לצור מחצבתם, לאמונה באל יתברך. על כן, בעת פטירת שרה, שהמון העם טרם השכיל לידע את הבורא יתברך, ועדיין לא ידעו שיש שכר ועונש אחרי המוות, אלא היו סבורים שאחרי המיתה האדם עבר ובטל מהעולם, לכן לא היו משתדלים לייחד שדה לקבורת מתייהם, ואולי היו שורפים מתייהם כמנהג הגויים, לכך ביקש אברהם להשפיע ולחדד בעיני העולם את האמונה בהשי"ת ובשכר ועונש, ושעתידים המתים להחיות. ולכן עשה מקבורת שרה עסק גדול, שעי"ז יתבוננו העולם ויאמינו בתחיית המתים, וישכילו שיש שכר ועונש, ויטיבו דרכיהם. ולכן לא היה בזה איסור לא תחמוד ולא תתאוה, כי לא היה לאברהם עניין דווקא במערת המכפלה.

ולאור האמור, נראה ליישב עוד כמה קושיות, כדלהלן:

- יש להבין מדוע הסמיכה התורה, והקדימה עניין הספד אברהם לשרה, לקניית מערת המכפלה. ובויתר יש להקשות על א"א, שתחילה היה לו להקדים קניית מערת המכפלה, ואח"כ להספיד את שרה, שהרי בנוהג שבעולם תחילה אדם טרוד בקניית מקום הקבורה למתו המוטל לפניו, ומתעסק בענייניו, ואח"כ עוסק בהספדו, כמו שמצינו שהתורה פטרה אונן מכל המצוות, שיוכל להתעסק ולטפל בקבורת מתו? ברם לאור האמור נראה, שכל עסק קניית שדה מערת המכפלה היה חלק מהספדו של אברהם לשרה כנ"ל, ומטעם זה הוזכר ההספד תחילה, שהכל היה עניין אחד.
- עוד יש להקשות, כיון שאברהם ביקש לשלם על קניית מערת המכפלה, מדוע הוצרך להדגיש שקונה שדה זו לשם אחוזת קבר, ומצינו שחזר וכפל זאת, כמו שנא' "תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני", ואח"כ נאמר עוד: "אם יש את נפשכם לקבור את מתי מלפני שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צוחר". ושוב אברהם מדגיש זאת באומרו: "ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו, בכסף מלא יתננה לי בתוכם לאחוזת קבר", וכן חזר אברהם ושוב כופל דבר זה, שרוצה את מערת המכפלה לקבור מתו, כמבואר בכתוב. וצ"ע מה נפק"מ לעפרון לשם איזה מטרה רוצה אברהם את מערת המכפלה? וכי אדם שמוכר ביתו לחבירו יש לו נפק"מ מה אה"כ יעשה בו? ברם לאור האמור נראה, כי עיקר כוונת אברהם היתה כאמור, להשריש אמונה זו של המשכיות הנפש בלב העם שיאמינו בהשי"ת, ולכן בכל עסק המשא ומתן היה חוזר ומדגיש שכל קניית שדה מערת המכפלה נדרשת רק לשם קבורת שרה.
- עוד קשה, כיון שעפרון השיב באוונן בני חת לכל באי שער עירו, שמוכן ליתן את שדה מערת המכפלה לאברהם ללא שום תמורה ותשורה, אלא במתנה גמורה, כמבואר במדרש (שכל טוב), שלכן אמר כן עפרון לעיני כל באי שער העיר, כדי שאח"כ אף אחד לא יוכל לערער על מתנה זו, כי מתנה שניתנת בכתר יכולים אח"כ לערער אחריה. א"כ מדוע חזר אברהם וביקש לשלם עבור מערת המכפלה כסף מלא? ואת ועוד, הרי פירש רש"י (פסוק ד'), שא"א סבר שמגיע לו שדה מערת המכפלה בדין, לפי שאמר לו הקב"ה לזרעך אתן את הארץ, א"כ למה לא הסכים ליטלה בחינם, ומדוע הפציר בעפרון ליטול ממנו תשלום עבורה, כמבואר ברש"י (פסוק ו')? ברם לאור האמור הכל מיושב, שעיקר כוונת אברהם היתה להשריש אמונת המשכיות הנפש בלב העם, ודבר זה יוכל לפעול רק ע"י שראו שהוא מוכן לשלם כסף מלא עבור חלקת השדה לאחוזת קבר.

4. עוד קשה, היאך מתחילה עפרון הסכים ליתנה לאברהם בחנם, והלא עינו חמדה את ממונו של אברהם, כמ"ש רבותינו ז"ל שלכן רצה רק כסף עובר לסוחר, שמתקבל בכל מקום, (עי' ב"מ פז. וברש"י), ולאור האמור גם זה נראה, שאף עפרון הבין שכל מטרתו של א"א להשריש בלב כולם את האמונה באל אחד, וכדי להפיר מזימתו וכוונתו, אמר לעיני כולם שמסכים ליתנה בחינם, אך עצת ה' היא תקום לעד.

יישוב ג' - הביבות ומעלת המצוה כשמוציא עליה ממון רב

מרוך החיד"א בספרו פני דוד (בפרשתן אות ז"ד), מיישב שאברהם אבינו בכוון לקיים מצוות עשה כי קבור תקברנו (סנהדרין מו.), ומצות עשה דרבנן שחייב אדם בקבורת אשתו (כתובות מו:), רצה להדר לקנות את הקרקע מדאורייתא, ואח"כ לקיים מצוותו, שתהיה מצוותו שלימה וראויה בשכר שלם, כמ"ש בזה"ק (תרומה קכח.), שאסור לקיים מצוות בחינם, בלא לקנותם בכסף מלא, כי אז אינו זוכה לסלק רוח טומאה, ולמושך עליו רוח קדושה, אלא בנותנו שכר שלם על המצוות, שאין רוח סיטרא אחרה שורה, אלא במצוה שאין מוציא עליה ממון, ונטלה בחינם, ומסיים הוזה"ק שעל זה נאמר: "ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו ליבו", היינו מאותו שנקרא "איש", שהתגבר על יצרו והווייל מכספו ממון בעד המצוה, שכל המתגבר על יצרו, נקרא איש. והוא אשר אמר אדוננו דוד המלך ע"ה (שמואל ב' כ"ד, דברי הימים א' כ"א), "ולא אעלה לה' אלוקי עולות חינם". ומטעם זה קנה רבן גמליאל אתרוג באלף זוז, (סוכה מא:). וכתב ליישב בזה מה שהקשה בספר תוצאות חיים, מדוע אברהם אבינו השהה את קבורת שרה, עד שהשלים את נתינת הכסף, והיינו מטעם זה, והביא עוד מ"ש המהנה אפרים (קנין משיכה סי' ב'), שהקונה אתרוג צריך שיקנהו בכסף, דמעות קונות מדאורייתא, ואם עדיין לא פרע דמיו, אינו יוצא ידי"ח "ולקחתם לכם" דאורייתא. וידינו הגאון רבי שמואל הכהן שליט"א חבר בהמ"ד לדיינות "ברכת אברהם", בספרו עורי דבורה (חלק י"א) האריך בזה, מעוד ספרים וסופרים שכתבו כן, והביא שכ"כ הגר"א פלאגי בספרו אברהם את ידו (דרוש ד' להלבשה דף מה:), שכל מגמתו של א"א בקניית מערת המכפלה בכסף מלא, היה כדי שלא לעשות מצוה חינם, אלא בכסף מלא, כמבואר בזה"ק וברבינו האריז"ל, ושכ"כ כיו"ב החפץ חיים בפ"י עה"ת, עש"ב. וידוע מ"ש בזה המהרח"ל על רבינו האריז"ל, שכשהיה בא לקנות אתרוג היה פותח ארנקו ומושיט למוכר שיטול תשלום מלא.

וראה למרא ורבנא רבינו יוסף חיים זצוקל"ה בשו"ת תורה לשמה (סי' נ'), שכתב שע"פ דברי הוזה"ק הנ"ל שהפליג בשבח המצוה שאדם קונה בממונו, עד שאמר שאסור לקיים מצוות בחינם, מזה יש ללמוד, שהקונה אתרוג כשר קודם יום טוב, ואח"כ שלחו לו במתנה חלוטה אתרוג מהודר ומשובח, יברך דוקא על אתרוג שקנה בדמים, ואע"פ שהאתרוג שקיבל במתנה, הדור ומשובח מאד, ואמרו רבותינו ז"ל הידור מצוה עד שליש, בכל זאת האתרוג שקנה בדמים עדיף טפי ויברך עליו, ויעשה בו את הנענועים של ההלל וההקפות, ואחר ברכתו ינענע גם במהודר. [ידוע דמה"ט תשלום עבור שכר לימוד ת"ת של בניו, הוא סגולה בדוקה שיעליחו בלימודם, ועובדא ידענא בילד א' שלא הצליח בלימודו, עד שהלכו אצל אחד מוקני הדור, שהורה להוריו להקפיד על תשלום שכר הלימוד, ומאז הצליח ועשה חיל בלימודו, וכ"כ בעל המעיל צדקה, הרה"ק רבי יונה לאנדסופר בצוואתו (אות ט"ז), וז"ל: "אל ידקדק אדם בשכר לימוד בניו, ומכ"ש שיראה לשלם למלמד שכר לימודו מקודם, ובשכר זה יראה סימן ברכה לבניו", עכ"ל. ואפשר שמה"ט מצינו ביומא (לה). שהניחו שומר הפתח בבהמ"ד, שלא היה מניח להיכנס למי שאינו משלם].

יישוב ד' - שלא יבקשוהו להודות ולשבח לע"ז

ע"ל בס"ד שהיה א"א ירא שעפרון יתן לו את מערת המכפלה בחינם, או בכסף מועט, כדי שאח"כ יבקשוהו להודות לעבודה זרה, כדרך שהיה א"א עושה, לכן לא נאיות אברהם לקבל את מערת המכפלה, אלא בכסף מלא דוקא, וכמ"ש רבותינו במסכת בסוטה (י.), עה"פ "ויטע אשל בבאר שבע" אמר ר"ל מלמד, שעשה א"א פונדק ופרדס ונטע בו כל מיני מגדים, ופירש רש"י ליהנות עוברים ושבים, וללון שם אורחים, לשון אש"ל נוטריקון אכילה שתיה לוויה, שהיה מאכילן ומשקן, ואח"כ מלווה אותן. ואמרו

יישוב ז' - להוציא מספק שהמערה גזולה

ע"ל בס"ד שהיה א"א מתיירא שמקום הקבורה שימכרו לו, כבר מכרוהו לאחרים, ויהיה מוחזק בידו בגזלה, והיה חושש מאד מלקבור את מתו במקום גזול, שמן הדין אח"כ מותר לפנות המת אם קברוהו במקום גזול, כמבואר בגמרא (סנהדרין מז:), ובשו"ע (יו"ד ס"ד ס"ב). ובשו"ת חת"ס (יו"ד סי' ש"ל), כתב ע"ד הגמ' ב"ב (ק"ב) ונמצא צדיק קבור בקבר שאינו שלו, שמכאן ראייה להמנהג שלוקחין דמי תשלום עבור דמי הקבורה, ואפילו עני שבישראל נותן דבר מה לקנות מקום קבורתו, דגנאי הוא לו אם אינו קבור במקום שהוא שלו. והמליץ על זה, מ"ש אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דמים, (ע"י נדה לח.). וידוע מ"ש העולם, שהקבור במקום גזול, אין למת מנוחה, ובספר החיים (ס' חיים טובים פ"ח), כתב שאין רשות למשחית להוציא את האדם מרשותו, ולכך רצה אברהם ליטול את המערה בכסף מלא. וע"ע בברכת פרץ למרן הסטייפלער זצ"ל שתירץ כן בקצרה, שא"א שילם כסף מלא, כי יש קפידא שיהא קבור בשלו. [וע"ש עוד ג' תירוצים בזה, ולדבריו עדיין צ"ב למה שילם כסף מלא, יותר משוויה].

ועל כן י"ל שא"א עשה פרסום גדול לדבר, לקנות את המערה במעמד כל בני העיר, וגם ביקש לשלם עבורה כסף מלא, שאם יש מישהו שטוען חוקה בעבורה, בשומעו שאברהם מוכן לשלם כסף רב, לא ימנע מפני אימת המלכות שעפרון רוצה למוכרה ויודיע לאברהם שהיא גזולה. והנה אם היה לאברהם דין בן נח, פשיטא שהיה אסור לו ליטול דבר בגזלה, שהרי גזל הוא משבע מצוות בני נח, ומצווים שלא לגזול זה מזה. אלא שאפ"י אם היה לאבות דין ישראל, הרי להלכה אף גזל עכו"ם אסור מהתורה, כמבואר בשו"ע (ח"מ סי' שמ"ח ס"ב), ובשו"ך (שם סק"ב), ובהגר"א (שם סק"א), וכך ס"ל בדעת הרמב"ם. [ומטעם זה לרה"פ המקדש אשה בגזל הגוי, אינה מקודשת, ודלא כהרמ"א (אבה"ע כ"ח ס"א). והגניבות (ח"מ שם), ביאר שאף להרמ"א בגזל הגוי אינה מקודשת, והרמ"א מיייר במקדשה בהנאה שנותן לה אותו הממון הגזול]. ודעת רש"י (ב"ק ק"ג) שאיסורו מדרבנן. והנה אף למ"ד שמוותר להטעות הגוי בחשבון, וכדעת הטור (ח"מ ש"מ"ח), כתב הש"ך (שם סק"ג) בשם הי"ש"ש, שהיה לא בכה"ג שהוא דרך מקח וממכר. וכתב בבאר הגולה (שם סק"ה), וז"ל: ואני כותב זאת לדורות, שראיתי רבים גדלו והעשירו מן טעות שהטעו את הגוי, ולא הצליחו וירדו נכסיהם לטמיון, ולא הניחו אחריהם ברכה, כמ"ש בס"ח (סי' תרע"ד), אל יעשה אדם עוול אפ"י לנוכרי, ואלו דברים מורידים את האדם, ואין הצלחה בנכסיו, ואם השעה עומדת לו, יהיו נפרעין מזרעו. ומסיים הבאר הגולה: ורבים אשר קידשו ה' והחזירו טעויות הגויים בדבר חשוב, גדלו והעשירו והצליחו והניחו יתנם לעולליהם.

יישוב ח' - לפדות המערה מטומאת המהזיקים בה

ידידי הגאון רבי אליהו ברכה שליט"א מחה"ס תולדות נח, השיבני שאברהם אבינו ביקש לשלם כסף מלא עבור מערת המכפלה, כדי להוציא את השדה מתוך הקליפות, כי ע"י הכסף, נעשה פדיון, ומתפס בה את ניצוצות הגוי, וזה מה שנאמר "ויקום שדה עפרון". וכמו שמצינו כיו"ב ברשב"א ובריטב"א (ע"ז עה:), בשם הירושלמי, שטבילת כלים דאורייתא, להוציאם מטומאת הגוי, ולהביאם לרשות ישראל, כמו טבילת גירות. וכמו שמצינו לאידך גיסא, כמ"ש (פסחים ק"ב), כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך, וכן עם חמורו של רפ"י שהיה נוהג בחסידות (חולין ז), דממונו של האדם, בו נמצא אישיותו ומולו, ובגוי טומאתו, והוה טעם הנני משחיתם את הארץ. ולכאן קצת יש להעיר שהרי מערת המכפלה היתה קדושה, שהרי אדם הראשון היה קבור בה, וכנ"ל. וצ"ל דמ"מ כיון שעפרון החזיק בה, חלו בה ידיים, ונאחזו בה ניצוצות טומאה.

יישוב ט' - שלא ליהנות מכתרה של תורה

בספר חמדה גנוזה (בפרשתו), כתב בזה תירוץ נפלא, שא"א בדוקא ביקש לשלם כסף מלא, ארבע מאות שקל כסף, עבור מערת המכפלה, כי לא רצה להנות מכתרה של תורה, שעפרון וישיבי שער עירו לא יהיו נאותים למכור לו את המערה, או להויל לו במחירה, בשביל כבוד תורתו. ואיתא בגמרא (סב), מעשה בר' טרפון, שמצאו אדם אוכל מפירות השדה, בוטן שאנשים כבר מפקירים את הנותר בשדותיהם. כעס עליו

עוד בגמרא שם, "ויקרא שם בשם ה' אל עולם, אמר ר"ל אל תיקרי "ויקרא" אלא "ויקריא", מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושבו, כיצד? לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו, אמר להם: וכי משלי אכלתם? משל אלוהי עולם אכלתם, הודו ושבחו וברכו למי שאמר והיה העולם. ובספר שער בת רבים כתב בשם דרשן אחד, שנמרוד התארח באשל אברהם, וא"א דרש ממנו תשלום עבור מה שכל האורחים אכלו אצלו, כיון שהיה עושה עצמו אלוה, עד אשר נתן נמרוד לאברהם כתב שאינו אלוה, ופטר עצמו. והלך אברהם ופרסם שאין עוד מלבדו, והקב"ה אל מלך נאמן יחיד ומיוחד, ודבר זה חרה לנמרוד מאד והלך ותפס את לוט, שהיה קלסתר פניו דומה לאברהם, וכך התחילה מלחמת המלכים, וכ"כ בכסף מזוקק לבעל הרי"ף על עין יעקב, ע"פ הוזה"ק (לך דף פז:), וכ"כ בספר זרע שמשון. וראה בחיבורי שאגת יוסף סכנה רפואה (סימן כ"ו), שמטעם זה א"א הכניס עצמו לסכנה במלחמת המלכים, כי המלחמה היתה על האמונה בה' ומשיחו, (וראה שם ח' תירוצים בזה).

ובזה יש לפרש מה שמצינו שהשיב א"א למלך סדום את כל הרכוש, הטענה שלא יאמר אני העשרתי את אברהם, וכי א"א היה חס על כבודו, אלא ודאי כנ"ל, שהיה ירא שמלך סדום יתלה עושרו של א"א בע"ז. ואפשר שזה גם מה שהוקשה ליעקב בשומעו את בני לבן אומרים, ומכל אשר לאבינו עשה את הכבוד הזה, היינו שהיו תולים הצלחת עושרו בע"ז שהיה לאביהם, שהרי היו לו תרפים לע"ז. ולכן הקפיד יעקב לעזוב ולברוח מבית לבן, שח"ו לא יתחלל שם שמים על ידו.

יישוב ה' - שלא יבוא לידי איסור שותפות עם הגוי

ע"ל שהיה א"א ירא שעפרון רוצה ליתן לו את מערת המכפלה בחינם, כדי להיות עמו שותף, והיה אברהם נוהר בדבר משום איסור שותפות עם הגוי, כדאיתא בסנהדרין (סג:), אמר אביו דשמואל אסור לאדם שיעשה שותפות עם הנכרי, שמה יתחייב לו שבועה, ונשבע בע"ז שלו, והתורה אמרה "לא ישמע על פיך". וראה עוד בגמרא מגילה (פח:), שא' החכמים היה מתפאר ואומר, ישולם לי שכרי שלא עשיתי שותפות עם הגוי. וכן נפסק בשו"ע (או"ח קנ"ו), וז"ל: ויהר מלהשתתף עם הכותים, שמה יתחייב לו שבועה ועובר משום "לא ישמע על פיך", ע"ש. ואף לפי מ"ש הר"ן (סנהדרין, שם), שאינו איסור גמור, אלא ממידת חסידות, וכן משמע מלשון השו"ע הנ"ל, וכן נראה מלשון השו"ע בהלכות עכו"ם (סימן קמ"ז ס"ג). מ"מ היה א"א נוהר בזה ביותר.

יישוב ו' - למנוע מעפרון לקנות בה אחוזת קבר

ע"ל שהיה א"א מתיירא, שאם יקבל את מערת המכפלה בחינם, עלול עפרון אח"כ לקבור את מתו שמה, ולכן אברהם קנה ממנו את המערה בכסף מלא עובר לסוחר, שודאי אף אם אח"כ יתפוג ג"כ לקבור בה, יקשה על עפרון להוציא ממנו רב בעד מקום קבורה. וכבר אמרו רבותינו בסנהדרין (מו. דף מז:), שתי בתי קברות היו מתוקנין לב"ד, אחת לנהרגין ולנחנקין, ואחת לנסקלין ולנשרפין, שאין קוברין צדיק אצל רשע. שנא' (מ"ב י"ג), "ויהי הם קוברים איש, והנה ראו את הגדוד, וישליכו את האיש בקבר אלישע, ויגע האיש בעצמות אלישע, ויחי ויקום על רגליו", כלומר שכאשר באו לקבור אצל אלישע, את נביא השקר, [שהשיב את עידו לאכול ולשתות בבית אל, ונענש עידו על ידו והמיתו הארי, (מ"א י"ג)], קם לתחיה שיסתלק ממקום אלישע, שאין קוברין צדיק אצל רשע, ועמד על רגליו ולביתו לא הלך, ומשהתרחק נפל ומת. ובפסיקתא זוטרתא דרשו כן ממה שאמר יעקב ליוסף, "ושכבתי עם אבותי", שאין קוברין צדיק אצל רשע.

ובספר חסידים (רכ"ג) איתא, רשע אחד היה קבור בין ההרונים, ובאו בחלום שיוציאוהו מביניהם, שקשה להם הדבר ביותר. ועוד איתא בספר חסידים (סי' תש"ה): "מעשה בת"ח צדיק שקברוהו אצל מי שאינו הגון, בא הצדיק לכל בני העיר בחלום: "הרעותם לי שקברתוני אצל בית הכסא שריחו רע, וקשה לי העשן". ומיד שמו אבנים בין קבר הצדיק לקבר הרשע כמחיצה, ומשם והלאה לא בא להם בחלום. והמקובלים כתבו שע"ז מונעים מהצדיק רוי תורה, וכ"כ בדרשות מהר"ל (הלכות שמחות). ובספר קב הישר (פרק ג') כתב, מעשה בצדיק אחד שכל לילה היה בוכה בחלום לקרוביו, שמונעים ממנו גילוי סודות התורה, מפני שקברוהו עם אנשים שאינם הגונים.

מכתב

מכתב מרן הגאון הגדול
רבי משה צדקה שליט"א
ראש ישיבת "פורת יוסף"
לפני 10 שנים בשנת תשע"ג
לרגל השקת העלון

בס"ד עריכת מניין התשע"ג

ישיבת "כרם יוסף" בראשותו ויסודו של הרב הגאון רבי יוסף חי סימן טוב שליט"א המרביץ תורה בתלמידים ביישיבה ובהפצת גיליונות "אשכול יוסף" דברי תורה חשובים וחביבים בפלפולא דאורייתא.

והנה המטרה היא שהבחורים הצעירים ייגשו לשולחן שבת עם דברי תורה השווים לכל נפש, אשר בזה יתקדש שם שמים להוסיף לאהבת התורה בקרב הצעירים, ועידוד התלמידים עצמם, יישר כוחו.

ובאמת ראוי לכל בן תורה להכין דברי תורה המתאימים למשפחתו, לאומרו על שולחן השבת. ובגיליונות "אשכול יוסף" של הרב שליט"א יוכל למצוא דברים נאים ונחמדים בפלפולא דאורייתא.

משה צדקה

בעל הפירות, הכניסו בתוך שק והביאו לנהר לזורקו בו. קרא רבי טרפון מתוך השק, אוי לו לטרפון, שאדם זה הורגו! שמע אותו אדם שרבי טרפון הוא, הניחו וברח. אמר רבי אבהו משום רבי חנניה בן גמליאל, כל ימיו של אותו צדיק (רבי טרפון), היה מצטער על דבר זה, ואומר: אוי לי שהשתמשתי בכתרה של תורה! שהרי הניחו אותו אדם, רק לכבוד תורתו, [ומבארת הגמ' שהיה לו לפייסו בממונו, כי ר"ע היה עשיר]. ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, כל המשתמש בכתרה של תורה נעקר מהעולם. ק"ו, ומה בלשצר שהשתמש לשתית יין בכלי קודש, שכבר חוללו ע"י נבוכדנצר, בכ"ו נעקר מהעולם, שבאותו לילה נהרג בלשצר, ועיין עוד בבא בתרא (ח.ו), ומסכת מגילה (כח:).¹

יישוב י' - כנגד שישים ריבוא ישראל

בספר פענה רוא כתב טעם פלא, שא"א שילם בעבור מערת המכפלה ארבע מאות שקל כסף, כדי שיהיה לכל אחד מישראל חלק בה, אמה על אמה. כי ארבע מאות שקל, עולה שישים ריבוא אמה על אמה, לפי חשבון פדיון שיעור זרע חומר שעורים משדה הקדש, שהוא בחמישים כסף, כפי שקבעה התורה בפרשת בחוקתי (ויקרא ז"ך ט"ז). ההנהגה כור הוא חומר שעורים, ויש בו שבעים וחמש אלף אמה על אמה (עירובין כג:), ושווי חמישים כסף כנ"ל, נמצא שבארבע מאות שקל כסף, יש פדיון עבור שישים ריבוא אמה על אמה.

יישוב י"א - שלא להיות משועבד והייב לעפרון

ידידי הגאון רבי אליהו ברכה שליט"א בעל התולדות נח, אמר עוד לבאר בזה, ע"פ האמרה הידועה של מרן הגר"ז מבריסק זצ"ל, אשר בעקבות מעשה שהיה, ביאר את הנהגתו והטביע את המשפט: "לשלם בכסף זה הכי זול!" והיינו שפעמים מחפשים לקבל דברים בחינם או בזול, אבל באמת לבסוף משלמים עליהם כפול וביוקר, מחמת המחויבות שיש לאותו עושה הטובה, והוא יכול לנצל את זה עד תום ולסחוט את רעהו בכל מיני אופנים כדרישה לתמורה או להכרת הטוב, כמאמר החכם מכל אדם (משלי כ"ב ז') "עבד לוה לאיש מלווה", ולכן הכי טוב לשלם בכסף, ולא להיות משועבד בהכרת הטוב לרעהו, ועל אחת כמה וכמה בהיותו נעשה מחוייב לרשעים. וכך מצינו אצל אברהם אבינו עצמו שאמר למלך סדום שיקח את כל הרכוש "ולא תאמר אנוכי העשרתי את אברהם", והן הן הדברים שאברהם אינו חפץ להיות משועבד לאחרים, ואדרבא דואג להיות מטיב לכל ולקרב את הכל, אבל להזדקק לאחרים אוי הוא צריך להיות מעבר אחד והעולם מהעבר השני. וגם כאן דאג אברהם אבינו ליתן תמורת המערה כסף מלא יותר משווייה, שלא יהיה לעפרון שום פתחון פה מולו, וידעו הכל שאחרי עסקה זו אין אברהם חייב לו דבר, אלא אדרבא עפרון הוא זה שצריך להכיר טובה לאברהם ששילם לו בכסף מלא למעלה מהמשוער. ומצאתי לו תנא דמסייע בברכת פרץ למרן הסטייפלער זצ"ל. ע"ש.

יישוב י"ב - שלא להחזיק הכסף שקיבל מאבימלך

ידידי ורעי מזכה ר"ר הר"ר אריה יצחק הי"ו חבר בהמ"ד "בית שלמה" השיבני בזה תירוץ נפלא, ע"פ מ"ש המפרשים ההנהגה צ"ב מניין היה לאברהם אבינו ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר, וכפי שדרשו חז"ל שהיו אותם מטבעות שקליהם גדולים שהן קנטרין, כדאיתא בב"מ וברש"י (כ"ט ז'), אלא היו הם מאותם אלף כסף שאבימלך נתן לשרה, ולא רצה אברהם להינות מכסף זה שבא מעפרון, שהיה רשע. וגם הוסיף לקלל את שרה בנותנו אותם אלף כסף, כאומרו "הנה הוא לך כסות עניים", לכן אילו היה עפרון שותק, ולא היה נבהל לבקש ארבע מאות שקל כסף, היה נותן לו אברהם את כל האלף כסף. ובה ניחא הטעם שביקש א"א ליתן לעפרון כסף מלא עבור מערת המכפלה.

שיעורים זדשיים לפרשת "זיי שרה" תשפ"ג

זייג וחקש את מספר השיעור:

260 מערת המכפלה / 261 פרשת זיי שרה / 262 סיפורים בורטיטים

"קול התור לשמע בארצנו"

להאזנה לשיעורי מוה"ר יוסף זיי סימן טוב שליט"א מוזה"ס "כרם יוסף" ו"אשכול יוסף" ע"ה"ת

073-371-8053

שמעו ותזי נבליכם

לצינתוק והאזנה בשידור זיי: זייג וחקש # את השיעורים זיתן לאוריד ממערכות "קול הלשון"

"עין זייים למוזיקים בה ותומכיה מאשר"

י"ל לכוחת ידידנו האזנים היקרים והנעימים אוהבי התורה פטרוננו העלון "אשכול יוסף" בור **זייגן זייים** הי"ו ובור **אהרן זייים** הי"ו אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד, בבריאות איתנא ונהורא מעליא עובע עמוזות וכט"ס. בכלל הברכות יבורך ידידנו היקר **עלובי זייים** הי"ו מוקדש ומוצלח **לע"ז הזריהם היקרים:** **סאלם אליה** בן מסערה זיל, **זריה** בת זריה **לע"ז** **זייים** בן זריה זיל, ולע"ז **זייים** מועלם בן סלימה זיל ולע"ז **מיכאל** בן זריה זיל, **ת. ז. ז. ב. ה.**